

VRIJE VAL

Van dezelfde auteur:

Zoutberg

Anne Neijzen

Vrije val

Nieuw Amsterdam

Jaap!

© Anne Neijzen 2017

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp bij Barbara

Foto omslag © Hayley Roberts Photography

Foto auteur © Quintalle Nix

NUR 301

ISBN 978 90 468 2276 0

www.nieuwamsterdam.nl/anneneijzen

4 oktober 1992

Gezagvoerder: *El Al 1862, continue descent 1500 feet, 1500 and we have a controlling problem.*

LVB (luchtverkeersleiding) 1: *You have controlling problems as well, roger.*

LVB 1: *Hij zit dik, dik, dik in de problemen, nou ook met z'n controls.*

LVB 2: *Dus ook problemen met zijn controls? Check?*

LVB 1: *Ja.*

(...)

Gezagvoerder: *Going down, 1862, going down, going down.*

LVB 2: *Het is gebeurd.*

LVB 1: *Ja, El Al 1862, you're heading...*

LVB 2: *Het heeft geen zin, hij is gecrasht, Henk.*

LVB 1: *Heb je hem gezien?*

LVB 2: *Eén grote rookwolk boven de stad.*

LVB 1: *Tsjezus.*

Hoe vaak nemen we ons niet iets voor zonder erbij na te denken? Neem die piloten: het was hun bedoeling om van New York naar Tel Aviv te vliegen. Het laatste stukje, na een tussenlanding in Amsterdam; nog een paar uurtjes voordat ze in hun eigen bed zouden kruipen. Voor hen was het een routinevlucht; niets om over na te denken, te wikken en te wegen, plannen voor te maken of angsten voor te overwinnen. Ze stegen gewoon op.

Bijna dagelijks denk ik aan ze. Op welk moment zouden ze hebben bevat dat het te laat was, dat al hun geavanceerde apparatuur, de aanwijzingen van de luchtverkeersleiding en hun schietgebodjes hen niet gingen redden? Mogelijk pas in de zes, zeven, acht seconden die resteerden toen het vliegtuig zich rechtstandig naar beneden stortte en zij de bebouwing razendsnel dichterbij zagen komen. *'Going down, going down'*: hoeveel realiteitszin moet je hebben om het überhaupt nog te melden? Een paar keiharde vloeken of doodsgejank hadden mij menselijker geleken.

Zouden ze hun ogen hebben dichtgeknepen, zich met hun handen hebben vastgeklampt aan de stoeleuning en zich met hun voeten schrap hebben gezet tegen het stuk metaal dat hen scheidde van de inslag? Wat doet een mens als de ontreddering overweldigend is?

Ik kan er uit eigen ervaring over meepraten: als het onheil te snel nadert, is er onvoldoende tijd om na te denken en op een weloverwogen manier afscheid te nemen van het leven, je huishoudelijke geluk, je idealen of wat het dan ook is dat je dreigt te verliezen. Je klampt je vast aan een nutteloze stuurknuppel en wacht de klap af.

Voor die piloten was het over en voorbij. Bij mij ging het leven

verder nadat alles was ingestort. Ik ging naar de supermarkt, keek het journaal, kookte bloemkool, spruitjes of sperziebonen en paste één keer per maand op de kinderen van de buurvrouw. Soms ging ik uit eten met een vriendin en deden we alsof alles normaal was.

‘Gaat het een beetje, Suus?’

‘Ja hoor.’

En dan hadden we het verder over koetjes en kalfjes.

De Bijlmerramp is alweer drie jaar geleden; vorige week was de herdenking. Ik zou kunnen zeggen dat er sindsdien veel is gebeurd, maar dat is niet zo. Het verraad van Lize heeft me verlamd, eerst letterlijk en sindsdien figuurlijk.

Tijdens de officiële plechtigheid werden de namen uitgesproken van alle slachtoffers. Die van mij zat daar niet bij.

‘Doe niet zo dramatisch,’ zou Lize hebben gezegd als we nog bevriend waren geweest.

‘Het is anders behoorlijk schokkend wat ik allemaal heb meegemaakt.’

‘Ach, jij kunt zo blijven hangen in het negatieve. Ga verder met je leven en maak er wat van!’

Lize klaagt nooit. Dat is een pluspunt in haar karakter, en ook deze keer moest ik toegeven dat ze gelijk heeft. Ik wil best verder; alleen heb ik geen idee hoe ik dat moet aanpakken.

‘Hoe?’ vroeg ik haar.

‘Gewoon doen. Zet alles op een rijtje, laat het verleden voor wat het is en kom in beweging.’

‘Is het zo eenvoudig?’

‘Het is zoals jij wilt dat het is. Als je het moeilijk wilt maken, dan is het moeilijk, en als je het makkelijk wilt...’

Ze spreidde haar handen.

Dus heb ik me voorgenomen om in beweging te komen, niet – zoals een piloot die opstijgt in zijn toestel – zonder erbij na te denken, maar door een weloverwogen reisplan uit te stippelen.

Een paar dagen geleden heb ik in de tuin met een schop een

kuil gegraven. De groene enveloppe, met daarin de brief, heb ik in kleine snippers gescheurd en in het gat gegooid. Vervolgens heb ik alle briefjes uit de schoenendoos erbij gekieperd en er een lucifer bij gehouden. Het vuurtje bleef nog geen twee minuten branden, daarna was alles verkoold.

Vastberaden sprak ik mezelf toe: 'Je bent verraden. Zulke dingen gebeuren, kennelijk ook in jouw leven. Het is tijd om verder te gaan.'

Daarna ben ik naar het reisbureau gegaan en heb ik een stedentrip naar Parijs geboekt. De trein vertrekt straks om zeventien over acht vanaf het Centraal Station; ik slaap in hotel Le Royal. Gisteren heb ik een nieuwe jurk en pumps gekocht. Ik heb ze ingepakt, samen met wat toiletartikelen en make-up om mezelf vanavond mooi te maken. Mijn koffer en rugzakje staan gereed bij de voordeur. Het enige wat ik nu moet doen, is opstaan van de bank om de reis aan te vangen.

'Eerst koffie en een boterham,' zeg ik tegen mezelf.

'Hou jezelf niet voor de gek. Vertrek. Nu!'

Het is Lize die mij doorziet. Mijn onderbewuste doet zijn best om ervoor te zorgen dat ik de trein ga missen; het laat me treuzelen en uitvluchten bedenken om niet te gaan. Zoals altijd luister ik naar haar stem, die mijn gedachten richting geeft. Resoluut sta ik op en trek mijn jas aan.

Het voornemen om negatieve gedachten en oordelen los te laten is bijzonder aantrekkelijk. Hopelijk zal het ruimte geven aan nieuwe mogelijkheden, die ongrijpbaar als vogels nu eens naar links en dan weer naar rechts vliegen, een duik naar beneden maken en vervolgens onaangekondigd met z'n allen om draaien en pijlsnel stijgen, alsof er een geluidloos commando is gegeven. Ik zal alles nog één keer de revue laten passeren, te beginnen met de dag dat mijn vader werd aangereden tot aan de dag van de Bijlmerramp en alles wat daaraan vastzat. Vandaag zal ik net zo lang peuteren en pulken totdat ik alle knopen heb ontward. Daarna laat ik los waaraan ik met handen en voeten gebonden ben.

Ik zwaai naar de overbuurman die zijn hond uitlaat en sluit af. Ik duw mijn rugzak een stukje naar rechts, zodat het gewicht goed is verdeeld. Het kleine koffertje trek ik achter me aan; de wieltes ratelen over het trottoir.

Het is ongeveer tien minuten lopen naar de tramhalte. Als een soort mantra tel ik de stappen. Een, twee, drie, tot tien en dan weer opnieuw.

Het verhaal begint op de dag dat Elizabeth met haar broer een wedstrijd deed. De details heb ik pas jaren later van haar gehoord.

Ze droeg die ochtend een roze-wit geblokt bloesje, met zilverkleurige drukknopjes. De nadruk ligt bij Lize altijd op de details, dus het verbaasde me niet dat ze deze futilliteit vertelde en het na al die tijd nog wist.

Arnold was de dag daarvoor negen geworden en had van hun opa een fiets gekregen, zo'n zwarte met drie versnellingen en een bagagedrager waar iemand op kon zitten zonder erdoorheen te zakken. Elizabeth was verontwaardigd tot op het bot, omdat ze nog steeds op haar roze meisjesfiets reed en pas een omafiets zou krijgen als ze over vier maanden naar de middelbare school ging. Daar zat enorm veel onredelijkheid in en de hele middag had ze makkend – met haar armen over elkaar geslagen – in de kring van verjaardagsvisite gezeten. Om haar protest kracht bij te zetten weigerde ze haar stuk van de verjaardagstaart en om de een of andere reden moest haar oom daar ontzettend om lachen. Kwaad keek ze hem aan, en hij begon keihard te zingen:

*Meisjes van dertien hebben van die wapperende voeten
Lopen altijd overal tegenop
Weten helemaal niet wat ze moeten
Kauwen dus de hele dag maar drop*

Iedereen moest lachen, en voordat ze konden zien dat er tranen in haar ogen stonden, schoof ze met een ruk haar stoel achteruit en stond op.

‘Ik ben helemaal niet dertien, ik ben twaalf.’

En toen moest iedereen nog harder lachen en rende ze naar haar kamer. De rest van de dag zat ze op haar bed, terwijl ze elke minuut meer honger kreeg.

Nadat haar moeder haar oma en opa naar huis had gebracht, kwam ze naar boven met een stuk taart.

‘Trek het je allemaal niet zo aan, meidje. Oom Vincent vindt het leuk om je een beetje te plagen. Je weet toch dat hij gek op je is.’

Dat was zo. Oom Vincent had zelf drie dochters en hij nam haar altijd mee als ze naar de film gingen.

‘Het is gewoon niet eerlijk,’ bleef ze zich verzetten, ‘Arnold is veel jonger dan ik en hij heeft een echte fiets. Het is niet eerlijk.’

‘Jij bent over een paar maanden aan de beurt, Elizabeth. Dat weet je best. Nu geen gezeur meer. Eet je taart op en daarna uitkleden en naar bed. Vergeet niet je gebed op te zeggen.’

En toen, de volgende dag, toen ging het mis.

‘Ga je mee fietsen?’ zeurde Arnold.

Niet zo lang totdat Elizabeth zei: ‘Oké, maar alleen als ik ook een rondje op jouw fiets mag.’

Ze zag aan zijn gezicht dat het hem moeite kostte, maar hij stemde toe.

‘Wel voorzichtig doen, hoor,’ waarschuwde hij terwijl ze haar voet op de trapper zette en met de andere afzette. De fiets leek voor haar gemaakt. Zonder al te veel kracht te zetten behaalde ze een snelheid die haar eigen roze meisjesfiets nooit zou kunnen bereiken. Arnold rende achter haar aan.

‘Niet zo hard. Elizabeth, stop, stop!’

Maar ze trok zich er niets van aan en vloog. Ze vloog de straat uit, de hoek om en langs het voetbalveld, langs de bushalte, de hoek om en terug naar huis, waar Arnold met zijn handen in zijn zij op haar stond te wachten.

‘Stomme trut,’ was het eerste wat hij zei.

‘Kleine sukkel,’ antwoordde ze, ‘je bent gewoon jaloers omdat je niet zo snel kunt als ik met die slappe beentjes van je.’

Hij tikte op zijn borst en pakte het stuur vast.

‘Ik kan harder dan jij. Veel harder. Het is mijn fiets.’

‘Wedden?’

Hij aarzelde.

‘Ik weet niet.’

‘Schijtlijster!’

Arnold rechtte zijn rug.

‘Waarom wil je dan wedden?’

Ze hoorde de twijfel in zijn stem doorklinken; eigenlijk was hij geen partij voor haar. Haar broertje was een klein jochie dat stoer wilde doen.

‘Om de eer. Ik heb er vier minuten over gedaan. Het blok om. Ik wed dat jij er veel langer over doet.’

Arnold slingerde zijn been over de stang, die eigenlijk nog een beetje te hoog voor hem was, en zette zijn voet op de trapper.

‘Oké. Kijk maar op je horloge. Ik doe het in drieënhalve minuut. Het is mijn fiets en ik kan veel harder dan jij.’

Elizabeth wachtte totdat de secondewijzer bijna op de twaalf stond.

‘Klaar voor de start is... af!’

Arnold zette met zijn linkervoet af, wankelde even, maar hervond direct zijn evenwicht, en veel sneller dan ze had verwacht verdween hij de hoek om. Ze keek op haar horloge, één minuut, nog even en hij zou bij het voetbalveld zijn. Twee minuten, drie minuten. Nog vijftientig seconden, dat ging hij nooit redden. Drie minuten en dertig seconden. Ha, ze had gelijk. Vier minuten, vijf minuten. Jezus, wat deed hij er lang over. Zes minuten, zeven minuten. Toen ze de sirene van de politieauto hoorde, keek ze om zich heen – niemand te zien – en ging stilletjes naar binnen. Een minuut later hoorde ze de ambulance.

Het allerergste is gebeurd, dacht ze, hij is dood. Ze ging op bed liggen en trok de deken over haar hoofd, maar ze bleef de sirenes horen; het leken er steeds meer te worden. Ze probeerde haar hoofd leeg te maken en te doen alsof er niets aan de hand was. Daarna kneep ze stijf haar ogen dicht en begon te bidden met een intensiteit die al het onheil zou vermorzelen. Ze hielp God eraan

herinneren dat Hij doden kon laten herrijzen en probeerde het met Hem op een akkoordje te gooien: ‘Laat dat nú zijn, laat mijn broertje opstaan. Alstublieft, God, ik heb er alles voor over. Ik zal nooit meer liegen en nooit meer ruziemaken, alleen maar aardig voor hem zijn, vrienden met hem worden.’

Een half uur later stond de politie voor de deur; ze luisterde boven aan de trap en zag haar moeder verkrampen. Arnold had de bocht willen afsnijden via de stoep en had de basketbalcoach over het hoofd gezien, die terugkwam van een boodschap bij de supermarkt. Arnold was tegen hem aan gereden en de coach was met zijn hoofd op de rand van het trottoir gevallen.

‘Wie weet wat een dwarslaesie is?’ vroeg haar juf de volgende dag op school.

Twee kinderen staken hun vinger op.

‘Mijn moeder zegt dat de basketbalcoach een dwarslaesie heeft en dat hij nooit meer kan lopen. En ze zegt dat het de schuld is van het broertje van Elizabeth.’

De juf keek naar haar.

‘Ik denk dat het broertje van Elizabeth heel dom is geweest. Laat het een les zijn voor jullie dat je nooit op de stoep mag fietsen. Die zielige meneer... laten we een liedje zingen en daarna maken we een tekening voor hem.’

Elizabeth had een heel groot hart getekend, omdat ze niets anders wist te verzinnen. ‘Beterschap’ had ze eronder gekalkt, en ze was enorm opgelucht toen ze het mocht inleveren en ze gewoon weer sommen gingen maken. In het speelkwartier kwamen ze om haar heen staan, maar ze zei dat ze niets wist en dat ze er niet bij was geweest. Ook rond Arnold stond een kring, steeds meer kinderen. Ze waren aan het joelen en noemden hem een moordenaar. Hij stond te huilen, maar ze hielp hem niet. Ze had genoeg aan zichzelf.

Die nacht hoorde ze hem huilen, een zacht snikken met steeds langere uithalen. Daar had hij wel vaker last van als het hem te

veel werd. Hij raakte dan in een soort trance, waarbij hij geen controle meer had over zijn ademhaling. Heel zachtjes over zijn hoofd aaien was dan het enige wat hielp. Ze had het haar moeder zo vaak zien doen. Toen het niet ophield, liet ze zich via het trap-
petje naar de vloer zakken en zocht het hoofd in het bed onder haar. Zachtjes streekte ze over zijn haar.

‘Het komt wel goed, het komt wel goed,’ fluisterde ze in zijn oor, totdat ze het zelf ook geloofde. Langzaam kwam zijn ademhaling tot rust. Met de muis van zijn hand veegde hij de laatste tranen uit zijn ogen. Op de rug van zijn andere hand zat een lelijke schaafwond, die hij had opgelopen toen hij viel. Hun moeder had niet de moeite genomen om er een pleister op te plakken en had hem alleen opgedragen om zijn handen te wassen en de wond goed uit te spoelen.

‘En daarna zonder eten naar bed. Gooi je broek maar in de was. Ik zal volgende week een beertje over het gat strijken.’

‘Ik wil geen beertje,’ protesteerde hij, ‘daar ben ik te groot voor.’

Dat vond zelfs Elizabeth een domme opmerking. Kennelijk was de ernst van de situatie nog niet tot hem doorgedrongen. ’s Avonds had ze hem stiekem een boterham met kaas gebracht. Tegelijkertijd vond ze hem een grote oen omdat hij over de stoep was gaan rijden, alleen maar om haar te snel af te zijn.

‘Zal ik een pleister voor je halen?’ fluisterde ze in het donker. Even bleef het stil.

‘Dat doe je alleen maar omdat je je schuldig voelt,’ antwoordde hij zonder zijn stem te dempen. Geschrokken trok ze haar hand weg van zijn hoofd.

‘Hoe bedoel je?’

Ze voelde zijn schouders schokken. Hij trok ze twee keer op tot aan zijn oren.

‘Nou, dat het jouw schuld is.’

Ze stond op en stootte haar hoofd tegen de onderkant van het bovenbed. De tranen sprongen in haar ogen.

‘Doe normaal, Arnold. Ik was er niet eens bij,’ snauwde ze ter-

wijl ze hard over de pijnlijke plek op haar voorhoofd wreef. Hij gaf een gemene stomp tegen haar bovenbeen.

‘Van jou moest ik zo hard gaan; jij wilde er een wedstrijdje van maken. Je zei dat ik anders een schijtlijster zou zijn.’

Elizabeth zweeg en wist dat hij gelijk had, maar ze was niet van plan om zich gewonnen te geven.

‘Ik heb niet gezegd dat je iemand aan moest rijden.’

Arnold snoof hoorbaar door zijn neus.

‘Jij doet altijd alsof je alles weet omdat je ouder bent, maar je weet niks. Door jouw schuld is papa dood en door jouw schuld heeft de coach een dwarsleest.’

‘Dwarslaesie.’

‘Laesie, dan.’

Het donker gaf het gesprek een lading die het in het daglicht nooit zou hebben gehad. Vaag onderscheidde Elizabeth de omtrek van het kleine bureau, waarop het antieke opwindklokje stond dat van hun vader was geweest.

‘Voor Arnold,’ had haar moeder gezegd toen hij zeven werd, ‘omdat hij zijn papa nooit heeft gekend.’

Maar ik ook niet, dacht Elizabeth; ik was pas twee. Maar dat durfde ze niet uit te spreken, omdat ze voelde dat haar moeder ook vond dat zij schuld had aan zijn dood. Haar moeder had weleens gezegd dat ze daarna direct zindelijk was.

‘Je kon het dus wel,’ zei ze.

‘Wat?’

‘Het ophouden.’

‘Ga maar slapen,’ zei Elizabeth die avond tegen Arnold, en ze klom op het trappetje naar haar bed. Vanaf dat moment begonnen haar slaapproblemen, die door de huisarts uiteindelijk als ‘puberfratsen’ werden afgedaan.

‘Gewoon geen aandacht aan besteden,’ adviseerde hij haar moeder, ‘dan gaat het vanzelf over.’

Later, toen ze volwassen was, heeft ze mij uitgelegd hoe de schuld haar vanbinnen opvrat. Ze voelde zich verplicht naar mijn vader

(ook al was zij niet degene die hem had aangerezen), ze voelde zich verantwoordelijk voor Arnold (die ze had uitgedaagd tot een competitie), ze voelde zich tekortschieten ten opzichte van haar moeder (die al genoeg zorgen aan haar hoofd had) en ze voelde zich slecht naar God (die zonden vergaf, maar niet alle).

‘Hoe zit dat?’ vroeg ik haar. ‘Je hebt het niet met opzet gedaan, waarom voel je je dan tóch schuldig?’

We zaten samen op een bankje aan de gracht en keken naar meerkoetjes die elkaar elke paar seconden met luid gekwetter in de veren vlogen.

‘Ik denk dat er meerdere vormen van schuld zijn,’ antwoordde ze terwijl ze in haar handen klapte om de vogels uit elkaar te drijven. ‘Om te beginnen is er die waarover de rechtbank oordeelt: moord en diefstal en dergelijke. Als je je straf hebt uitgezeten, dan heb je boete gedaan en ben je vrij.’

‘Wettelijk gezien,’ bevestigde ik.

‘Dan is er zoiets als een zedelijke plicht aan God. Je hebt gezondigd. Je bidt een paar weesgegroetjes en onzevaders en daarna krijg je vergeving.’

‘Het wegwassen van de zonde. Daar is jouw moeder in gespecialiseerd.’

Ze gaf me een fikse por, waardoor ik bijna van het bankje viel. De meerkoeten schrokken en stoven met veel geklapwiek een eindje bij ons vandaan.

‘En dan is er ook nog een raar soort verantwoordelijkheid. Je doet niet echt iets fout, er is geen opzet, geen verwijtbaarheid, en toch voelt het zo. Een soort zelfopgelegde morele schuld, die ervoor zorgt dat je je permanent rot blijft voelen.’

‘Waarom?’

‘Omdat je geen boete kunt doen. Geen schuld, geen boete.’

Kennelijk keek ik bedenkelijk, want ze snoof ongeduldig en trok een diepe rimpel tussen haar wenkbrouwen.

‘Ik zal je een voorbeeld geven. Stel, je gaat niet naar de verjaardag van je oma, omdat je geen zin hebt. Je hebt niets fout gedaan, en toch voel je je schuldig, omdat je weet dat ze teleurgesteld zal zijn.’

‘Maar dan b en je toch ook verkeerd bezig geweest?’

Ze schudde haar hoofd.

‘Nee, het is een beslissing. Misschien een beslissing die je oma niet leuk vindt, maar je bent nergens schuldig aan.’

‘Maar je kunt het toch goedmaken door alsnog bij haar langs te gaan?’

Zoals altijd had zij de leiding over het ontleden van alles wat met gevoelens had te maken. Ze schudde vastberaden haar hoofd.

‘Nee, je kunt nooit meer naar die  ne verjaardag gaan. Als je je oma een paar dagen later bezoekt, zal dat je schuldgevoel alleen maar doen groeien, al is het maar omdat zij nadrukkelijk zal zuchten om jou met dat gevoel op te zadelen. En als ze niet haar beklag doet, voel je je nog rotter.’

Soms voelde ik me onnozel als ik naar haar luisterde. Over dit soort onderwerpen dacht zij veel dieper na dan ik.

‘Ik zal je nog een voorbeeld geven. Stel, het heeft gesneeuwd en het is glad. Je burens vegens ’s morgens direct hun stukje trottoir schoon en je neemt je voor om dat van jou ook te doen. Maar eerst een kopje koffie. En net in dat halve uurtje komt er een man langs die zijn hond uitlaat, uitglijdt en zijn pols breekt. Je vergeeft het jezelf niet. Morele schuld: je ontkomt er niet aan.’

Ik begreep best dat zij veel nadacht over schuld. Ze was ermee opgegroeid en nooit meer van losgekomen. Net als ik.

Haar aandeel in het ongeval van mijn vader viel onder wat zij morele schuld noemde. Desondanks deed ze haar stinkende best om boete te doen. Nooit heb ik gevraagd naar welke verlossing ze verlangde, maar ik denk dat ik het wel wist.

Zij zou hebben geantwoord: ‘Ik wil dat jouw vader me vergeeft.’

Wat ik haar nooit heb verteld, was dat ook ik verantwoordelijkheid droeg. Mijn schuld was er zelfs eerder dan die van Lize en ik had er begrip voor dat mijn vader moeite had om met volle overtuiging van me te houden.

Dus ik zou hebben geantwoord: ‘Ik wil dat mijn vader meer van mij houdt dan van jou.’

Allebei hadden we mijn vader nodig om penitentie te krijgen en los te komen van het schuldgevoel dat onze jeugdijaren verziekte.

Arnold was destijds negen en wist zich geen raad met de situatie. Zijn onderwijzeres vertelde die eerste weken bijna elke dag aan de klas dat hij heel stout was geweest en dat het voor hen allemaal een les moest zijn om zich netjes te gedragen. Op het kind maakte het een diepe indruk dat hij als voorbeeld van het kwaad werd gepresenteerd.

‘Juf, moet Arnold nu naar de gevangenis?’

Hij staaarde naar de grond en was net zo benieuwd naar het antwoord als de rest van de klas.

‘Dat weet ik niet,’ antwoordde ze, ‘daar zal later wel meer over bekend worden.’

Tijdens het speelkwartier werd hij – zelfs door zijn beste vriendjes – op fluistertoon uitgescholden voor moordenaar, omdat ze het niet hardop durfden te zeggen. Dat zou nog weken doorgaan. Zelfs op de middelbare school kreeg hij het nog wel eens naar zijn hoofd geslingerd als er ruzie was.

Die eerste weken kreeg Arnold ’s avonds geen hap door zijn keel. Hij prakte de aardappels door de bloemkool en goot er zo veel jus overheen dat het een onappetijtelijke smurrie werd, die hij in een hoge berg bijeenschoof. Daarna kerfde hij er sleufjes in met zijn vork.

‘Jongen, eet je bord leeg,’ verzuchtte zijn moeder, ‘denk aan al die kinderen die niets te eten hebben.’

Maar daar waren de gedachten van Arnold niet mee bezig.

‘Moeder, denkt u dat ik naar de gevangenis moet?’

Ze zuchtte diep en stond op terwijl ze de borden op elkaar stapelde, dat van Arnold bovenop.

‘Ik heb al gezegd dat ik het er niet meer over wil hebben. Gebeurd is gebeurd. We mogen hopen dat God je vergeeft en daarmee uit.’

‘Maar...’

‘Niets te maren en nu naar bed.’

Elizabeth gaf het de eerste weken een bepaalde status dat haar broertje een soort van misdaad had begaan. Op het schoolplein was ze het middelpunt van nieuwsgierige vragen, die ze zo goed mogelijk probeerde te beantwoorden.

- Ja, de politie was bij hen thuis geweest.
- Nee, Arnold was niet naar het bureau geweest.
- Nee, de basketbalcoach had geen advocaat op hen afge-stuurd.
- Nee, haar moeder had aan de coach geen geld betaald om alles in de doofpot te stoppen.
- Nee, Arnold werd niet naar een tuchtschool gestuurd.
- Ja, Arnold had zijn excuses aangeboden aan de coach toen hij hem samen met hun moeder opzocht in het ziekenhuis, en nee, ze was niet mee geweest.

Elizabeth was als de dood dat ze ook haar zouden gaan treiteren als ze hun niet ter wille was. Vanuit haar ooghoeken zag ze dat Arnold zich tijdens het speekwartier achter de fietsenstalling verstopte, en het liefst was ze bij hem gaan zitten.

Na een paar weken was het nieuwtje ervanaf en hernam het gewone leven zo'n beetje zijn gang. De grootste verandering die ze bemerkten, was dat ze niet meer werden uitgenodigd voor partijtjes.

‘Dan doen we ook geen partijtje voor jullie verjaardag,’ vond hun moeder, ‘het zou wat moois zijn als ze bij ons taart komen eten terwijl ze jullie niet vragen.’

Hun moeder zweeg thuis over het ongeval en roerde het onderwerp niet aan, maar tijdens elk tafelgebed verzocht ze God wel om over het welzijn van de basketbalcoach te waken en Arnold en Elizabeth te vergeven voor hun zonden.

‘Maar ik was er niet bij,’ protesteerde Elizabeth in het begin.

‘Maar zonder zonden zul je zeker niet zijn,’ antwoordde hun moeder dan, en vervolgens begon ze onverstoorbaar het Onze Vader te bidden.

De moeder van Elizabeth loste alles op met het geloof. Aan een

goed gebed werd meer waarde toegekend dan aan een psycholoog. Ze deed aan schuld, maar niet aan vergeving. Eind jaren zestig, begin jaren zeventig liepen de kerken in rap tempo leeg en hun gemeente had geen eigen priester. Twee keer per maand kwam een geestelijke van een naburige parochie om te preken in de half gevulde kerk. Haar moeder kwam uit een katholiek gezin en worstelde met de manier waarop ze het geloof vorm moest geven in de opvoeding van haar kinderen. Het was een verwarrende periode die een bom legde onder alle normen en waarden die in haar eigen jeugd zo vanzelfsprekend hadden geleken. Ze gaf er schoorvoetend aan toe dat haar kinderen slechts om de zondag naar de kerk gingen, maar eiste dat ze hun heilige communie deden en zag erop toe dat ze niet vloekten.

‘Ga je mond spoelen met zeep,’ zei ze als ze hen erop betrapte of als Elizabeth en Arnold luidkeels protesteerden dat ze niet mee wilden gaan naar de kerk.

Nadat Arnold de basketbalcoach had aangereden, raakte ze ervan overtuigd dat het een straf was voor de losbandigheid die zij erin had laten sluipen en dirigeerde ze haar kinderen elke zondag in haar kielzog naar de kerk. Om de week fietsten ze tien kilometer naar een verderop gelegen dorp.

Toen de coach gerevalideerd was en naar huis mocht, verplichtte ze haar kinderen om bij hem op de koffie te gaan. Elke zondag na de mis.

‘En zeg maar dat het jullie spijt.’

‘Dat hebben we al zo vaak gezegd!’

‘Dan zeg je het nog maar een keer.’